

Тетяна Георгіївна **СПЕСІВЦЕВА**

студентка, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8829-4149>

e-mail: spesivtsevatan@gmail.com

Аліна Олегівна **ПИВОВАР**

студентка, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0832-0407>

e-mail: a.o.pyvovar@gmail.com

УКРАЇНСЬКА КОНСТИТУЦІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ЇЇ РОЗВИТОК І ПЕРСПЕКТИВИ

Мета статті – дослідити юридичні виміри конституційної ідентичності України шляхом аналізу чинного законодавства, судової практики та національних норм. Дослідження зосереджено на розумінні того, як ці елементи формують конституційну ідентичність України. Аналізуючи історичні прецеденти, нещодавні законодавчі зміни та ключові судові рішення, дослідження прагне розкрити принципи та цінності, які складають конституційну ідентичність України. Основна мета – визначити основні компоненти цієї ідентичності та запропонувати практичні рекомендації з її розвитку з урахуванням національних та міжнародних правових стандартів.

Ключові слова: конституційна ідентичність, національна ідентичність, суверенітет, конституційна демократія, європейська конституційна ідентичність, конституційні цінності, євроінтеграція

ВСТУП

Термін «конституційна ідентичність» не часто зустрічається в текстах конституцій. Конституції не повідомляють про власну ідентичність, хоча вона є, особливо з огляду на те, що жодна конституція не є абсолютно схожою на іншу. Різноманіття ідентичностей є підґрунтям порівняльних конституційних досліджень. Втім, для цілей конституційної доктрини та судочинства, ідентичність у цьому, на перший погляд, тривіальному розумінні є недостатньо цікавою та важливою. Конституційні норми може бути інтерпретовано та застосовано без прямого посилання на їхню ідентичність. Навіть якщо переважний юридичний метод віддає перевагу контекстуальному, а не ізольованому підходу до інтерпретації та прийняття конституційних рішень, ідентичність конституції в цьому контексті не відіграє вирішальної ролі. Але все ж конституційна ідентичність є важливим складником конституцій, захищаючи ті базиси та принципи, які закладено в її основу.

МЕТА статті – дослідження української конституційної ідентичності та її проявів, а також аналіз європейської конституційної ідентичності та її можливий вплив на Україну.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: роботи вчених-юристів у сфері конституційного права України, а також публікації провідних правників у сфері міжнародного європейського права:

РЕЗУЛЬТАТИ

Як аналітична та описова концепція конституційна ідентичність дає змогу нам запитати, що робить конституцію тим законом, яким він є зараз – як конституція наявна не просто як юридичний текст, а як культурно-правний документ, який забезпечує якір та орбіту для саморозуміння держави. Вона відображає не лише норми права, а й культурні цінності та історичні традиції нації. Конституційна ідентичність інтегрує соціальні, політичні та економічні аспекти життя країни, формуючи унікальний юридичний простір, що відображає особливості національного світогляду. Вона слугує важливим засобом легітимації державної влади, підтримуючи стабільність і розвиток інституцій. Так, конституційна ідентичність є одним зі способів визначення ідентичності народу, зокрема через закріплення його прав та свобод, а також основних принципів демократії та верховенства права.

Але все ж ця категорія породжує низку питань для дослідників і первинна проблема пов'язана з питанням про те, як розуміти цю ідентичність? Один з найвидатніших дослідників конституційної ідентичності, Г. Якобсон, наприклад, стверджував, що конституція набуває ідентичності через досвід, [вона] не є ні як дискретний об'єкт винаходу, ні як сильно інкрустована сутність, вбудована в культуру суспільства [1]. Конституційна ідентичність містить ключові принципи, цінності та норми, які визначають основи української державності, суспільно-політичного ладу і правової системи. Вона формується на основі історичного досвіду державотворення і сучасних прагнень до інтеграції в європейський правовий простір, зберігаючи національну самобутність.

У зв'язку з активним застосуванням доктрини конституційної ідентичності, особливо Федеральним Конституційним судом Німеччини, її досить детально розроблено в західній науці. В літературі сформувалися два основні підходи до розуміння доктрини конституційної ідентичності: широкий та вузький.

В.П. Колісник, Г.В. Берченко та Т.М. Слінько у зазначають, що у широкому підході, представниками якого можна назвати таких вчених, як: Г.Д. Джейкобсон, М. Розенфельд, Г. ван дер Шифф та ін., йдеться скоріше про сталість певних принципів, інститутів і традицій, що втілюються на нормативному і правозастосовному (судовому) рівнях, у юридичних звичаях і практиці реалізації конституції, тоді як у вузькому підході, представницею якого можна назвати М. Ползін, яка розглядає конституційну ідентичність як основні конституційні приписи, йдеться про наявність незмінюваних положень конституції, що поєднується із судовим контролем змін конституції, а також конституційним контролем за по-

ложеннями права ЄС [20].

Є очевидним, що українська конституційна ідентичність нерозривно пов'язана з основоположним юридичним документом нашої держави – Конституцією України. Але ще й досі йдуть дискусії про визначення, з чого складається т.зв. «конституційна ідентичність», найбільш поширеним серед науковців є підхід трьох складників [2]. По-перше, це взаємодія тексту Конституції та національної самобутності народу. Під цим розуміють відображення конституційних цінностей в тексті акту. По-друге, це «ядро» основного закону, що містить в собі основоположні принципи та цінності, прописані в його тексті. По-третє, це взаємозв'язок євроінтеграції та законодавства України, співвідношення національного права та права ЄС, адже кожна країна під час євроінтеграції піддається змінам, стаючи частиною «європейської конституційної ідентичності» [3].

На думку П. Стецюка, важливість Конституції проявляється в тому, що вона є унікальним юридичним документом, в якому виражається система основоположних цінностей і життя суспільства, держави, яка має риси загальності та обов'язковості цих положень [4]. За словами І. Мудрої, принципами, на яких ґрунтується українська конституційна ідентичність є суверенітет, незалежність, засади демократії, верховенства права, високі стандарти прав і свобод людини, рівність усіх перед законом. Конституція закріплює і гарантує загальноправові цінності, вони мають фундаментальне значення для суспільства, держави, народу, для кожного індивіда [5] [6].

Конституція України є результатом розвитку основоположних конституційних принципів у національному контексті, що надало їй унікального колориту. Це дало змогу задовольнити потреби нації відповідно до її національної ідентичності та спрямованості її еволюції, зумовленої історичними подіями. Конституційна ідентичність визначається як особлива колективна ідентичність нації, що формується основним законом. Її концепція відображає найбільш важливі та «захищені» положення Основного Закону, які виражають т.зв. «дух» Конституції [7].

Згідно з позицією польської дослідниці Е. Кшиштофік національна ідентичність є ширшим поняттям за конституційну ідентичність, позаяк стосується цінностей, які культивуються нацією, що надає їй самобутності, виділяє серед інших націй. Натомість конституційна ідентичність концентрується на конституційних цінностях, вираженні правової культури й політичної ідеї нації, які історично нею формувалися. Звідси національна ідентичність постає базисом формування й подальшого розвитку конституційної ідентичності, і не є її абсолютним еквівалентом [8].

Останнім часом гучною в контексті елементів української конституційної ідентичності є проблематика державної та/чи офіційної мови, яка стає предметом конституційно-правових досліджень в Україні, тож ця тема не втрачає своєї актуальності. І це цілком закономірно, адже, як пише у своїй науковій публікації О. Бориславська, проблема державної мови у правничому дискурсі актуалізується в періоди формування державності, її конституювання чи, як це відбувається сьогодні в Україні, відстоювання права на її існування [9].

Відомий український правник Ю. Барабаш вважає, що значне місце у формуванні національної конститу-

ційної ідентичності повинні займати юридичні позиції, які містяться у висновках Конституційного Суду України [10]. Так, наприклад, терміно-сполука «конституційна ідентичність» знайшла своє застосування у рішенні Конституційного Суду України від 14 липня 2021 р. № 1-р/2021 стосовно конституційності Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [11] Суд зазначив, що закарбований приписами ч.ч. 1, 2 ст. 10 Конституції України юридичний статус української мови як державної є водночас засадничою конституційною цінністю, питомою ознакою й ключовим чинником єдності (соборності) Української держави та невіддільною частиною її конституційної ідентичності... як визначальний чинник і головна ознака ідентичності української нації... українська мова завдяки закладеному в ній самій націєвірному началу є базовим системотвірним складником української державності та її основою.

Після внесення Верховною Радою України 7 лютого 2019 р. змін до Конституції України, якими проголошено курс на євроінтеграцію, яка стала «дороговказом розвитку країни» [12], та ухвалення рішення від 3 червня 2022 р. про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, значної актуальності набуває тема європейської ідентичності в контексті розвитку нашої держави, адже не останню роль для успішності руху за цим курсом грає відчуття належності українців до європейської спільноти та їх самоідентифікації як громадян європейської наднаціональної структури в майбутньому.

Коли йдеться про поняття європейської ідентичності, важливо усвідомлювати, що це не просто сума національних ідентичностей, як це часто неправильно розуміють. Насправді національна ідентичність виникає з національної ідеології, і хоча епоха націоналізму була відносно коротким періодом в європейській історії, її вплив був значним, хоча і поверхневим. На протиположному корінні європейської єдності сягає набагато глибше, до її батьківщини на берегах Егейського моря. Прогресивні трансформації, такі як Ренесанс та Просвітництво, сприяли формуванню універсальної ідентичності людини та громадянина світу, а ідея космополітизму стала важливим аспектом європейської культури, абсолютизуючи людину та її гідність. Натомість національні ідентичності визначали себе в опозиції до універсальних ідентичностей, створюючи антагоністичні відносини [17].

Незважаючи на свою природу, вони, зрештою, сприяли формуванню універсальної європейської ідентичності через процес цільової гетерогенності, який демонстрував дивовижну хитрість буття. Оскільки ЄС як наддержавне міжнародне формування, яке неможна отожднювати з державою у звичайному розумінні, так і поняття європейської конституційної ідентичності неможна звести до простої суми конституційних ідентичностей держав-членів. Європейська конституційна ідентичність відрізняється від конституційних ідентичностей країн-членів, скоріше з'єднуючись в симбіотичному зв'язку, ніж протиставляючись їй [17].

Чи є щось на зразок справжнього ядра європейської ідентичності? Німецький науковець П. Брандт в своїй роботі «Europäische Identität und nationale Identitäten in Europa» стверджує, що навіть якщо є загальна згода, що «Європа» не визначає чітко окреслений простір (окрім

фізичної географії) і її можна розуміти лише як культурний термін, ЄС сьогодні є політичною структурою та територією, яка, на відміну від ранньої спільноти з шести країн, більш повно охоплює Європу. Окрім східнослов'янських держав росії, України та Білорусі, а також Туреччини, де питання членства є проблематичним, та Великої Британії, яка обрала власний незалежний шлях, всі інші європейські країни, що (ще) не є членами ЄС, орієнтовані на союз, чи то як заявники, чи як члени Європейської економічної зони [14].

Чи не вперше питання про спільну європейську ідентичність піднято в Декларації про європейську ідентичність, опублікованій у 1973 р. Беручи до уваги динамічний характер інтеграційного процесу, в документі зазначалося, що дев'ять держав-членів Європейського співтовариства повинні працювати над створенням спільної зовнішньої політики, зокрема торговельної, і «об'єднаної Європи» [13]. З моменту офіційного закріплення т.зв. «положення про ідентичність» в Договорі про Європейський Союз (ДЄС, Договір Маастрихт, 1992) та його переформулювання в Лісабонському договорі про внесення змін до Договору про Європейський Союз і Договір про заснування Європейського Співтовариства (2009) значення та функція конституційної ідентичності стала значним предметом суперечок у політичних колах конституційного простору в ЄС.

У дослідженні «The notion of constitutional identity and its role in European integration» [15], проведеному в лютому 2024 р., здійсненому на замовлення Комітету з конституційних питань Європарламенту, проаналізовано концепт конституційної європейської ідентичності, її вплив на формування відносин між державами-членами та інституціями ЄС та майбутнє європейської інтеграції, з огляду на розуміння даного положення як норми, що є відправною точкою в умовах конституційного плюралізму в ЄС.

У дослідженні зазначено, що тлумачення конституційної ідентичності не є виключною компетенцією національних інституцій. Як частина первинного права ЄС, положення про ідентичність у ст. 4(2) ДФЄС означає, що Суд ЄС має повноваження тлумачити та оцінювати застосування ст. 4(2) ДФЄС у світлі інших первинних норм і принципів права ЄС. Хоча ЄС зазвичай не має права визначати, що становить конституційну ідентичність кожної держави-члена, завданням Суду ЄС є забезпечення однакового застосування права ЄС (ст. 19 Договору про заснування ЄС). Це стосується, зокрема, цінностей ЄС, верховенства права та принципу прямої дії. Конституційна ідентичність повинна поважатися Судом ЄС, оскільки вона дає змогу йому обмежувати вплив європейського права у сферах, які вважаються важливими для держав-членів. Крім того, конституційна ідентичність має бути визнана всіма іншими інституціями, органами, структурами та агенціями ЄС у тлумаченні та застосуванні законодавства, це стосується Європейського Парламенту, Комісії та Ради. Різні органи посилюються на це положення у своїх діях, іноді підкреслюючи важливість регіональної та місцевої автономії або висловлюючи свою прихильність конституційній ідентичності в реалізації політики держав-членів. У цьому контексті стверджується, що положення про ідентичність може мати позитивний вплив на розподіл повноважень між державами-членами та ЄС [15, с. 46-47].

Прихильники космополітизму бачать в ЄС ідеальне суспільство, надаючи пріоритет європейській ідентичності. Скептики інтеграції надають першочергове значення національній ідентичності. Однак найпоширенішим у сучасному дискурсі є такий погляд, згідно з яким люди можуть мати кілька ідентичностей (у цьому разі національну та європейську), які не суперечать одна одній [16]. Отже, як вказують Воронов та Воронова, в історичному процесі своєї універсалізації європейська ідентичність використовувала свою протилежність, хай то втілену в історичних постатях чи матеріалізовану в інституціях, щоб визначити себе з дедалі більшою чіткістю та силою [17].

ЄС неодноразово наголошує, що європейське самоуявлення переважно ґрунтується на відмінностях. Ця теза знаходить своє відображення не тільки в девізі ЄС «єдність в різноманітті», а й в реально-історичній основі децентралізації та плюралізму правління, яким сприяє природна географія, а також у співіснуванні суверенних і кооперативних елементів у складній спільноті Старої Європи [14].

Принцип конституційної ідентичності, закріплений у ст. 4(2) ДФЄС, разом із принципом пропорційності, закріпленим у ст. 5(3) ДФЄС, забороняє положенням права ЄС надмірно обмежувати «конституційний простір кожної держави». Але водночас зрозуміло, що цей простір не завжди може переважати в ЄС, і виникнення конфліктів на основі ідентичності в рамках плюралістичної конституційної системи, якою є ЄС, є неминучим. З огляду на це вважаємо за потрібне дослідити динаміку вирішення конфліктних ситуацій на прикладі рішень Федерального конституційного суду Німеччини у справі Solange I (BVerfGE 37, 271 ff.) та Solange II (рішення від 22 жовтня 1986 р., Ref.: 2 BvR 197/83).

У рішенні у справі Solange I (BVerfGE 37, 271 і далі) [18] Федеральний Конституційний Суд вперше в 1974 р. встановив критерії, відповідно до яких оцінюється процедура, що стосується суперечностей між правовими нормами ЄС і німецьким конституційним правом. ФКС залишив за собою право переглядати сумісність європейського та німецького права в кожному окремому випадку. Суд заявив, що не може виносити рішення про дійсність або недійсність вторинного права Співтовариства – це компетенція Суду ЄС. Однак, якщо право Співтовариства суперечить основоположному німецькому праву, воно не може застосовуватися німецькими органами влади або судами, які можуть вирішити його недійсність у німецькому правовому полі, після попереднього звернення до Суду ЄС відповідно до ст.ст. 267 та 234 ДФЄС.

У рішенні у справі Solange II [19] Федеральним конституційним судом переглянуто прецедентну практику перевірки сумісності правових актів Європейських співтовариств з конституційним правом Німеччини. Відійшовши від свого рішення 1974 р., Федеральний суд Німеччини визнав достатній захист основоположних прав на рівні Співтовариства з боку Європейського суду, а отже, Федеральному Конституційному Суду не потрібно проводити власну перевірку. Після Маастрихтського рішення (BVerfGE 89, 155) розподіл завдань між BVerfG та Європейським судом описується як «Kooperationsverhältnis», тобто відносини співпраці.

Однак така співпраця наявна з застереженням, зроби-

леним в рішенні: Федеральний конституційний суд відмовляється від здійснення своєї юрисдикції «nur insoweit und nur solange», тобто лише тією мірою і лише доти, доки достатній захист основних прав загалом гарантується Судом ЄС на рівні Співтовариства, і цей захист загалом гарантує сутність основних прав, а отже, мінімальний стандарт, що вимагається Основним законом.

ВИСНОВКИ

Нині українська конституційна ідентичність наявна та розвивається в межах національного права, іноді відображаючись в наукових статтях вчених-правників, так і знаходячи своє місце у важливих рішеннях Конституційного Суду України, та в майбутньому, за набуття Україною статусу держави-члена ЄС, вона буде зростати й в рамках європейського співтовариства.

Ми розуміємо, що завжди можливі розбіжності у

тлумаченні співвідношення між національним правом і правом ЄС. Однак конкуренція і правова взаємодія роблять конституційну ідентичність фундаментальною ідеєю, яка лежить в основі складної системи, якою є ЄС: визнаючи співіснування різних колективних ідентичностей і національних конституційних порядків в одному правовому просторі, положення про ідентичність підтримує центральну ідею ЄС про єдність у різноманітності [15, с. 67].

Підсумовуючи все вище, конституційна ідентичність України є націоналістичним та ідеологічним відображенням того, чим є наша держава. Ми вважаємо, що її розвиток є однією з важливих завдань задля того, щоб у майбутньому наша країна посіла рівноправне місце серед держав-членів ЄС, конкуруючи з їх конституційними ідентичностями та захищаючи свої базові цінності.

Список використаних джерел

- Jacobsohn G.J. Constitutional identity. Harvard University Press, 2010. URL: <https://doi.org/10.4159/9780674059399>
- Лемак В. Українська конституційна ідентичність в контексті європейської інтеграції: III Маріупольський конституційний форум. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/iii-mariupolskyu-konstytuciynyy-forum-ukrayinska-konstytuciyna-identychnist-v-konteksti>
- Grimm D. Three meanings of constitutional identity and their prospects in the European Union. *CAS Blog*. URL: <https://www.blog.cas.uni-muenchen.de/topics/dissecting-democracy/three-meanings-of-constitutional-identity>
- Стецюк П. Конституція України як цінність, гарантія національної державності українського народу. Львів, 2004. 29 с.
- Мудра І. Українська конституційна ідентичність в контексті європейської інтеграції: III Маріупольський конституційний форум. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/iii-mariupolskyu-konstytuciynyy-forum-ukrayinska-konstytuciyna-identychnist-v-konteksti>
- Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- Давидюк В. Національно-конституційна модель ідентичності як запорука консолідації українського суспільства. *Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/25.pdf>
- Krzysztofik E. The principle of respect for the member states' national identity with regard to the rights and obligations of migrant citizens of the European Union. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*. 2018. No 57(79). pp. 157–170.
- Бориславська О. Державна мова і конституційна ідентичність України: природа взаємозв'язків – *UJCL*. URL: <https://www.constjournal.com/pub/3-2023/derzhavna-mova-konstytutsiina-identychnist-ukrainy-pryroda-vzaiemozviazkiv/>
- Барабаш Ю. Українська конституційна ідентичність в контексті європейської інтеграції: III Маріупольський конституційний форум. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/iii-mariupolskyu-konstytuciynyy-forum-ukrayinska-konstytuciyna-identychnist-v-konteksti>
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 14.07.2021 р. № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21>
- Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. No 471. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-t120620>
- Бабій Д. Особливості сприйняття європейської ідентичності після закінчення холодної війни. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*. 36. матеріалів міжнар. наук. конф. 2020. Секція 3. «М'яка сила» та сучасна публічна дипломатія. С. 142–145. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/8323>
- Brandt P. Europäische Identität und nationale Identitäten in Europa. Köln: Willi-Eichler akademie e.V., 2020. 5 p.
- Maes C. The notion of constitutional identity and its role in European integration. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/760344/IPOL_STU\(2024\)760344_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/760344/IPOL_STU(2024)760344_EN.pdf)
- Ковач А. Поняття європейської ідентичності та її значення для політики ЄС. *ADASTRA. Аналітичний центр*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ponyattya-yevropejskoji-identichnosti-ta-yi-iznachennya-dlya-politiki-yes>
- Воронов М., Воронова І. Проблематика конституційного права Європейського Союзу. *Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21346>
- German Constitutional Court. no. 11/70, 17.12.1970.
- Federal Constitutional Court. no. BVerfGE 73, 339, 22.10.1986.
- Колісник В.П., Берченко Г.В., Слінько Т.М. Конституційна ідентичність як втілення установчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 69–88. URL: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(3\).2022.69-88](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(3).2022.69-88)

References

- Jacobsohn G.J. Constitutional identity. Harvard University Press, 2010. URL: <https://doi.org/10.4159/9780674059399>
- Lemak V. *Ukrainian constitutional identity in the context of European integration*: III Mariupol Constitutional Forum. Constitutional Court of Ukraine. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/iii-mariupolskyu-konstytuciynyy-forum-ukrayinska-konstytuciyna-identychnist-v-konteksti> (in Ukrainian).
- Grimm D. Three meanings of constitutional identity and their prospects in the European Union. *CAS Blog*. URL: <https://www.blog.cas.uni-muenchen.de/topics/dissecting-democracy/three-meanings-of-constitutional-identity>
- Stetsiuk P. The Constitution of Ukraine as a value, a guarantee of national statehood of the Ukrainian people. Lviv, 2004. 29 p.

(in Ukrainian).

5. Mudra I. *Ukrainian constitutional identity in the context of European integration*: III Mariupol Constitutional Forum. Constitutional Court of Ukraine. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/iii-mariupolskyy-konstytuciynyy-forum-ukrayinska-konstytuciyna-identychnist-v-konteksti> (in Ukrainian).

6. Constitution of Ukraine. Official web portal of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (in Ukrainian).

7. National-constitutional model of identity as a guarantee of consolidation of Ukrainian society. *Collection "Scientific Herald of UzhNU. Series "Law"*. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/25.pdf>. (in Ukrainian).

8. Krzysztofik E. The principle of respect for the member states' national identity with regard to the rights and obligations of migrant citizens of the European Union. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*. 2018. No 57(79). pp. 157–170.

9. Boryslavska O. State language and constitutional identity of Ukraine: the nature of the relationship - UJCL. URL: <https://www.constjournal.com/pub/3-2023/derzhavna-mova-konstytutsiina-identychnist-ukrainy-pryroda-vzaimozviazkiv/> (in Ukrainian).

10. Barabash Y. *Ukrainian constitutional identity in the context of European integration*: III Mariupol Constitutional Forum. Constitutional Court of Ukraine. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/iii-mariupolskyy-konstytuciynyy-forum-ukrayinska-konstytuciyna-identychnist-v-konteksti> (in Ukrainian).

11. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of 51 people's deputies of Ukraine on the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Law of Ukraine "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language" of 14.07.2021 No. 1-p/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21> (in Ukrainian).

12. On approval of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 12, 2020, No. 471. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-t120620> (in Ukrainian).

13. Babii D. Peculiarities of the perception of European identity after the end of the Cold War. *May Studies: History, Political Science, International Relations*: Collection of materials of the international scientific conference. 2020. Section 3: "Soft power" and modern public diplomacy. pp. 142-145. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/8323> (in Ukrainian).

14. Brandt P. *Europäische Identität und nationale Identitäten in Europa*. Köln: Willi-Eichler akademie e.V., 2020. 5 p.

15. Maes C. The notion of constitutional identity and its role in European integration. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/760344/IPOL_STU\(2024\)760344_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/760344/IPOL_STU(2024)760344_EN.pdf)

16. The concept of European identity and its importance for EU policy. *ADASTRA. The Analytical Center*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ponyattya-yevropejskoyi-identichnosti-ta-yiyi-znachennya-dlya-politiki-yes> (in Ukrainian).

17. Voronov M., Voronova I. Problems of the constitutional law of the European Union. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21346> (in Ukrainian).

18. German Constitutional Court. no. 11/70, 17.12.1970.

19. Federal Constitutional Court. no. BVerfGE 73, 339, 22.10.1986.

20. Kolisnyk V.P., Berchenko H.V., Slinko T.M. Constitutional identity as an embodiment of constituent power. *Bulletin of the National Academy of Law Sciences of Ukraine*. 2022. Vol. 29. № 3. pp. 69-88. URL: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(3\).2022.69-88](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(3).2022.69-88) (in Ukrainian).

Tetiana SPESIVTSEVA

student, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8829-4149>

e-mail: spesivtsevatany@gmail.com

Alina PYVOVAR

student, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0832-0407>

e-mail: a.o.pyvovar@gmail.com

UKRAINIAN CONSTITUTIONAL IDENTITY: ITS DEVELOPMENT AND PROSPECTS

The purpose of the paper is to explore the legal dimensions of Ukraine's constitutional identity by examining existing legislation, judicial practices, and national norms. The study focuses on understanding how these elements shape the constitutional identity of Ukraine. By analyzing historical precedents, recent legislative developments, and key court rulings, the study seeks to uncover the principles and values that constitute Ukraine's constitutional identity. The primary goal is to identify the core components of this identity and offer practical recommendations for its development, considering domestic and international legal standards. The paper also delves into the implications of these developments in the context of European integration. It assesses how Ukraine's constitutional identity can harmonize with the EU's legal and institutional frameworks, which is crucial for the country's aspirations to become a full member of the EU. The study highlights the potential challenges and opportunities that lie ahead for Ukraine as it navigates the complex process of aligning its national identity with the broader European framework, discussing the roles of government institutions, civil society, and international partners in this process. Ultimately, the paper aims to contribute to the ongoing discourse on Ukraine's constitutional identity, providing valuable insights and practical guidelines that can support the country's efforts to strengthen its legal and institutional foundations. It emphasizes the importance of this identity for Ukraine's internal stability and coherence, as well as its integration into the European community, offering a comprehensive analysis that guides future legal and constitutional development.

Keywords: constitutional identity, national identity, sovereignty, constitutional democracy, European constitutional identity, constitutional values, European integration